

Ретроспективний аналіз прикордонної політики по забезпеченню недоторканності державного кордону України

Г. А. Магась

Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького

Стаття присвячена дослідженню питання формування системи охорони державного кордону як механізму забезпечення недоторканності державного кордону України. Автором проаналізовано етапи становлення, проблеми і перспективи охорони державного кордону України через призму діяльності прикордонного відомства України по реалізації прикордонної політики.

Процес формування та розвитку системи охорони державного кордону запропоновано умовно поділити на п'ять періодів, а саме: перший – 1991-1993 рр. (за ознакою планування та розвитку); другий – 1994-1999 рр. (за ознакою планування та розвитку); третій – 2000 - 2005 рр. (за ознакою планування), 2000 – липень 2003 рр. (за ознакою розвитку); четвертий – 2006-2015 рр. (за ознакою планування), серпень 2003-2013 рр. (за ознакою розвитку); п'ятий – 2016-2020 рр. (за ознакою планування), 2014-2020 рр. (за ознакою розвитку).

Результати ретроспективного аналізу дозволили встановити основні закономірності процесу формування та розвитку діяльності Державної прикордонної служби України по забезпеченню недоторканності державного кордону України.

Ключові слова: державне управління; державний кордон; охорона державного кордону; Державна прикордонна служба України; прикордонна політика; ретроспективний аналіз

Retrospective analysis of the border guard policy on providing integrity of the state border of Ukraine

H. A. Mahas

B. Khmelnytskyi National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine

With the advent of Ukraine's independence, its border guard policy was aimed at ensuring territorial integrity, establishing its own border security system, organizing border protection around the perimeter and protecting the exclusive (marine) economic zone. Protection of the state border of Ukraine is an integral part of the national system of protection of the state border and is performed by the State Border Guard Service of Ukraine on land, sea, rivers, lakes and other reservoirs, according to the powers granted to ensure the integrity of the state border of Ukraine.

The article is devoted to the research of the formation of the state border protection system as a mechanism for ensuring the integrity of the state border of Ukraine. The author analyzes the stages of formation, problems and prospects of the protection of the state border of Ukraine through the prism of the activity of the border guard authority of Ukraine on the implementation of the border guard policy.

Based on the analysis of adoption and implementation of legal acts, concepts and programs of strategic importance in the field of protection of the state border (a feature of planning), as well as taking into account the scientific achievements of scientists and variability of the security environment that led to changes (a sign of development), the process of formation and development of the state border protection system is proposed to be divided into five periods, namely:

the first – 1991-1993 (on the basis of planning and development);

the second – 1994- 1999 (on the basis of planning and development);

the third – 2000-2005 (on the basis of planning), 2000 – July 2003 (on the basis of development);

the fourth – 2006-2015 (on the basis of planning), August 2003-2013 (on the basis of development);

the fifth – 2016-2020 (on the basis of planning), 2014 - 2020 (on the basis of development).

The results of the retrospective analysis allowed to establish the following patterns of formation and development of the state border protection system:

1. The border guard policy is aimed at ensuring territorial integrity, establishing its own state border protection system and protection of the exclusive (marine) economic zone.

2. Formation of the state border protection system is influenced by a number of factors, including: the peculiarity of the geographical position of Ukraine (presence of international transport corridors; presence of «frozen» conflicts in the regions bordering on Ukraine; unregulated migration and smuggling activities; the need for significant resources for the border infrastructure development, etc.).

3. The functional complexity of the border guard institution evolves in the direction of: militaristic – law enforcement – law enforcement and militaristic.

4. The increasing level of integration of subjects, which provide border security in the security space.

5. Increased attention to the need for balancing vital interests in the field of state border protection.

6. A noticeable tendency to increase the capacity of the state border guard system to counter current threats: armed conflicts at the state border, smuggling of weapons, drug trafficking, unregulated migration, illegal extraction and theft of national treasures, etc.

7. Determining of strategic directions of ensuring the border security is carried out at the highest state level within

the framework of the Comprehensive Review of the Security and Defense Sector, drafting of the Conceptual Basis for the Reform of the Law Enforcement Agencies and the Concept of the Reform of the Criminal Justice of Ukraine.

8. When elaborating approaches to the development of the state border guard system (close, medium and long-term perspective), it is necessary to take into account the experience of the new EU member states in preparing for accession to the EU and joining the Schengen agreement.

Keywords: state administration; state border; protection of the state border; the State Border guard Service of Ukraine; border guard policy; retrospective analysis

Ретроспективный анализ пограничной политики по обеспечению неприкосновенности государственной границы Украины

Г. А. Магась

Национальная академия Государственной пограничной службы Украины им. Б. Хмельницкого

Статья посвящена исследованию вопроса формирования системы охраны государственной границы как механизма обеспечения неприкосновенности государственной границы Украины. Автором проанализированы этапы становления, проблемы и перспективы охраны государственной границы Украины через призму деятельности пограничного ведомства Украины по реализации пограничной политики.

Процесс формирования и развития системы охраны государственной границы предложено условно разделить на пять периодов, а именно: первый - 1991-1993 гг. (по признаку планирования и развития); второй - 1994-1999 гг. (по признаку планирования и развития); третий - 2000 - 2005 гг. (по признаку планирования), 2000 - июль 2003 (по признаку развития); четвертый - 2006-2015 гг. (по признаку планирования), август 2003-2013 гг. (по признаку развития); пятый - 2016-2020 гг. (по признаку планирования), 2014-2020 гг. (по признаку развития).

Результаты ретроспективного анализа позволили установить основные закономерности процесса формирования и развития деятельности Государственной пограничной службы Украины по обеспечению неприкосновенности государственной границы Украины.

Ключевые слова: государственное управление; государственная граница; охрана государственной границы; Государственная пограничная служба Украины; пограничная политика; ретроспективный анализ

Постановка проблеми.

Знабуттям Україною незалежності її прикордонна політика спрямовувалася на забезпечення територіальної цілісності, створення власної системи прикордонної безпеки, організацію охорони кордону по всьому периметру та охорону виключної (морської) економічної зони.

Державне управління – це вид діяльності держави, здійснення управлінського організуючого впливу шляхом використання повноважень виконавчої влади (Адміністрації Держприкордонслужби України) через організацію виконання законів, здійснення управлінських функцій з метою забезпечення реалізації державної політики у відповідних сферах, створення умов для реалізації громадянами їх прав і свобод. Тому незаперечною особливістю сучасного стану українського суспільства є необхідність пошуку теоретико-методологічних основ розвитку держави, суб'єктів державного управління, визначення і впровадження оптимальних форм їх взаємодії.

Охорона державного кордону України є невід'ємною складовою загальнодержавної системи захисту державного кордону і полягає у здійсненні Державною прикордонною службою України на суші, морі, річках, озерах та інших водоймах, відповідно до наданих повноважень, заходів із метою забезпечення недоторканності державного кордону України [1; 2].

Охорона державного кордону України повинна бути гнучкою та адаптивною, тобто оперативно

змінюватися залежно від зовнішніх і внутрішніх факторів, масштабності їх впливу та динаміки змін. При цьому обов'язковою умовою забезпечення недоторканності державного кордону є реальне сприйняття обстановки, правильна класифікація та оцінка загроз і ризиків. Формування таких властивостей системи охорони державного кордону сприятиме встановлення закономірностей, які можуть бути виявлені на основі історичного досвіду забезпечення недоторканності державного кордону України.

Аналіз досліджень і публікацій.

У наукових публікаціях останніх років, присвячених державному управлінню, розглядалася проблематика питання державного управління у сфері охорони державного кордону на сучасному етапі. Найбільш вагомий вклад у дослідження історії формування та розвитку охорони державного кордону України та прикордонного відомства зробили: Б. М. Олексієнко, В. О. Назаренко, В. М. Серватюк, О. М. Шинкарук, М. М. Литвин, М. І. Кабачинський, Д. А. Купрієнко, В. Л. Зьолка, А. С. Сіцінський.

Разом із тим сучасні процеси в системі охорони державного кордону набули нових рис та особливостей, тому видається актуальним дослідження теоретичних підходів щодо державного управління в сфері охорони державного кордону з урахуванням основних функцій ДПСУ.

Метою дослідження є аналіз прикордонної політики у контексті діяльності Державної прикордонної служби України по забезпеченню недо-

торканності державного кордону України.

Виклад основного матеріалу.

В сучасних умовах важливим завданням ДПСУ є забезпечення ефективної реалізації політики у сфері охорони державного кордону, а також охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні [8]. На підставі аналізу прийняття та впровадження нормативно-правових актів, концепцій і програм стратегічного значення у сфері охорони державного кордону (ознака планування), а також з урахуванням наукових доробків учених та мінливості безпекового середовища, що призвела до змін (ознака розвитку) [5; 7; 8], процес формування та розвитку системи охорони державного кордону можна умовно поділити на п'ять періодів, а саме:

перший – 1991-1993 рр. (за ознакою планування та розвитку);

другий – 1994-1999 рр. (за ознакою планування та розвитку);

третій – 2000-2005 рр (за ознакою планування), 2000 – липень 2003 рр. (за ознакою розвитку);

четвертий – 2006-2015 рр. (за ознакою планування), серпень 2003-2013 рр. (за ознакою розвитку);

п'ятий – 2016-2020 рр. (за ознакою планування), 2014-2020 рр. (за ознакою розвитку).

Результати ретроспективного аналізу дозволили встановити такі закономірності формування та розвитку системи охорони державного кордону:

1. З набуттям Україною незалежності її прикордонна політика спрямовується на забезпечення територіальної цілісності, створення власної системи охорони державного кордону по всьому периметру (близько 7 тис. км, з них 1,3 тис. км морської ділянки) та охорони виключної (морської) економічної зони (близько 82 тис. кв. км).

2. На формування системи охорони державного кордону впливає низка чинників, серед яких: розташування України на сході об'єднаної Європи та проходження через її територію міжнародних транспортних коридорів; наявність «заморожених» конфліктів у регіонах, що межують з Україною; нерегульована міграція та контрабандна діяльність, які набували організованого транскордонного і транснаціонального характеру; відсутність будь-якої прикордонної інфраструктури на двох третинах ДК (більше 4,5 тис. км), які не були визначені в договірно-правовому відношенні й не охоронялися, потреба у значних ресурсах для його розбудови тощо.

3. Функціональна складність прикордонної інституції еволюціонує у напрямі: мілітарна – правоохоронна – правоохоронно-мілітарна.

4. Зростає рівень інтегрованості суб'єктів забезпечення прикордонної безпеки у безпековому просторі в такій послідовності: здебільшого уособлена діяльність прикордонного відомства із забезпечення недоторканності державного кордону

– діяльність із забезпечення прикордонної безпеки суб'єктами у межах воєнної організації держави (сектору безпеки та оборони) – діяльність із забезпечення прикордонної безпеки суб'єктами інтегрованого управління на міжнародному рівні.

5. Підвищується увага до потреби балансування життєво-важливих інтересів у сфері охорони державного кордону, носіями яких є:

а) особистість (громадяни держави, іноземці та особи без громадянства, зокрема ті, що потребують притулку);

б) суспільство (мешканці прикордоння, громадські об'єднання, суспільно-політичні рухи тощо);

в) суб'єкти міжнародних відносин (національні держави, їх регіональні об'єднання (союзи), міжнародні урядові та неурядові (недержавні) організації, суб'єкти та інші учасники зовнішньоекономічної діяльності (транснаціональні корпорації, перевізники, туристичні оператори тощо).

У напрямі від суто державних до суспільних потреб, а саме: протидія загрозам державі – протидія загрозам національній безпеці на ДК, створення умов для законної діяльності та подорожування осіб здебільш на національному рівні – протидія загрозам, створення умов на міжнародному рівні.

6. Помітною є тенденція до підвищення спроможності системи охорони державного кордону протидіяти актуальним загрозам: збройним конфліктам на ДК, контрабанді зброї, трафіку наркотиків, нерегульованій міграції, незаконному видобутку та розкраданню національних багатств тощо.

7. Для формування та розвитку системи охорони державного кордону важливе значення мають такі заходи: законодавче та нормативне регулювання; договірно-правове оформлення ДК; укладання міжнародних договорів та угод; розвиток прикордонної інституції (структурні зміни, реорганізація системи управління, запровадження систем управління ризиками та кримінального аналізу, реформування Морської охорони, запровадження нових підходів комплектування персоналом, реформа системи підготовки персоналу, оптимізація системи логістики, технічне переоснащення підрозділів охорони ДК відповідно до потреб тощо).

8. Визначення стратегічних напрямів забезпечення прикордонної безпеки здійснюється на найвищому державному рівні в рамках Комплексного огляду сектора безпеки та оборони, розроблення проекту Концептуальних засад реформування системи правоохоронних органів і Концепції реформування кримінальної юстиції України. При цьому ініціатором змін та координатором їх запровадження, як правило, є прикордонне відомство.

9. При формуванні підходів до розвитку системи охорони державного кордону (на близь-

ку, середню та далеку перспективу) необхідно враховувати досвід країн-нових членів ЄС стосовно підготовки до вступу в ЄС та приєднання до Шенгенської угоди [10]. Зокрема, цей процес передбачає опрацювання спільної стратегії щодо розбудови майбутнього зовнішнього кордону співтовариства, запровадження якої регулярно моніторить оціночна місія. При цьому оцінюються не тільки прикордонні інституції, а й усі владні структури, що забезпечують прикордонну безпеку. При оцінюванні особлива увага приділяється закріпленню та чіткому розмежуванню завдань щодо захисту національних інтересів на ДК, виконанню міжнародних зобов'язань у сфері охорони державного кордону, створенню простих, але дієвих відомчих і міжвідомчих механізмів взаємодії. У деяких випадках висновки оціночної місії про неготовність країни-кандидата до охорони нової ділянки зовнішнього кордону ставали перешкодою для прийняття рішення щодо вступу в ЄС. Разом із тим, як буде показано нижче, система прикордонної безпеки ЄС перебуває у стані реформування, що обумовлено зростанням загроз терористичного та міграційного характеру. Саме тому імплементацію пропонованих європейських підходів слід проводити виважено, з урахуванням прогнозованих змін, а також стану зовнішнього та внутрішнього безпекових середовищ України.

Багато питань, які стосуються різних аспектів національної безпеки в її визначальних сферах кожної окремої держави, потребують спільних конструктивних і цілеспрямованих зусиль. Ні одна держава не володіє достатніми ресурсами, які гарантували б їх економічну, соціальну безпеку, успішну боротьбу з міжнародною злочинністю, припинення глобальних екологічних катастроф тощо без скоординованих спільно з іншими державами дій. З цією метою держава в тій чи іншій мірі включається в інтеграційні процеси, зокрема у сфері прикордонної безпеки.

Таким чином, пріоритетними для гарантування прикордонної безпеки є припинення загроз, пов'язаних із транснаціональною і транскордонною організованою злочинністю, міжнародним тероризмом та незаконною міграцією. Особливою загрозою прикордонній безпеці є діяльність транскордонних організованих злочинних груп, які спеціалізуються на торгівлі людьми. Проблема неконтрольованої міграції також належить до глобальних загроз прикордонній безпеці. Зазначені загрози створюють цілу систему небезпек для місцевої, локальної, субрегіональної, регіональної та глобальної безпеки, тому в боротьбі з ними необхідним є успішний, чітко структурований підхід.

Кожному рівню загроз повинен протистояти відповідний рівень безпеки [6]. Загрози вищих рівнів знаходять своє відображення на всіх рівнях, що знаходяться нижче. Найнижчим рівнем прикордонної безпеки є охорона державного кор-

дону, яка здійснюється через комплекс заходів: політичних, організаційно-правових, дипломатичних, економічних, оборонних, прикордонних, оперативно-розшукових, міграційних, митних, природоохоронних, санітарно-епідеміологічних, фітосанітарних, екологічних та ін.

Разом із тим реформування ДПСУ здійснюється в рамках реформи правоохоронної системи України. Протягом останніх років створено інтегровану систему охорони ДК [9], яка до початку антитерористичної операції на Сході України в основному відповідає європейським стандартам і визначеним на той час загрозам.

ДПСУ має таку загальну структуру: спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у справах охорони ДК, територіальні органи спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у справах охорони ДК, Морська охорона, яка складається із загонів морської охорони, авіаційні частини, органи охорони ДК – прикордонні загони, підрозділи охорони ДК – відділи (відділення) прикордонної служби, розвідувальний орган спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у справах охорони ДК [3].

На ДПСУ покладаються завдання щодо забезпечення недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні [1; 3; 4].

Участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом та виконанням завдань з оборони держави, обмеження законодавством загальної чисельності особового складу та недостатня укомплектованість озброєнням не дозволяють Держприкордонслужбі ефективно виконувати основні функції за призначенням.

За результатами аналізу ходу антитерористичної операції на Сході України можна дійти висновку, що ДПСУ в нинішньому стані може виконувати завдання щодо забезпечення недоторканності державного кордону в умовах ведення бойових дій лише на окремих напрямках.

Основними деструктивними факторами, які впливали на результативність заходів із забезпечення недоторканності державного кордону в умовах загострення обстановки на Сході України, є:

- локальний характер заходів підрозділів ДПСУ, які не могли суттєво вплинути на дії НЗФ;
- зосередження зусиль на обороні об'єктів (пунктів пропуску, місць дислокації тощо);
- низька ефективність застосування тактики цілеспрямованого припинення терористичних проявів, зокрема, шляхом влаштування засідок, виставлення секретів та ведення розвідувально-пошукових дій;
- розпорошеність утворених угруповань мотоманеврених груп, що унеможливило їх ефективне використання при загостренні обстановки;

- недостатня взаємодія з підрозділами Національної гвардії та Збройних сил України щодо захисту державного кордону;
- низька ефективність забезпечення інформаційної безпеки заходів ДПСУ щодо відповідності інформації, яка надходила від підрозділів та органів охорони кордону, реальній обстановці на державному кордоні та протидії витоку інформації;
- наявність неформальних (можливо й корупційних) стосунків між прикордонниками та мешканцями прикордоння (організованими злочинними угрупованнями);
- стійкі родинні зв'язки у прикордонні (особливо в середовищі проросійськи налаштованих громадян України) у більшості персоналу, дисло-

кованого в цьому регіоні;

- наявність психологічного бар'єру щодо збройного спротиву терористам.

Висновки. Таким чином, результати ретроспективного аналізу дозволили встановити основні закономірності процесу формування та розвитку діяльності Державної прикордонної служби України по забезпеченню недоторканності державного кордону України.

Перспективи подальших досліджень полягають у формуванні підходів із реалізації державної політики України у сфері охорони державного кордону, що потребує продовження фундаментальних досліджень, комплексного наукового забезпечення всього процесу захисту національних інтересів держави у сфері охорони державного кордону.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. Кабачинський М. І. Становлення та розбудова Прикордонних військ України в 1991-2003 рр.: історичний аспект: дис. ... доктора іст. наук : 07.00.01 / М. І. Кабачинський. – Чернівці: ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 2006. – 586 с.
2. Купрієнко Д. А. Метод управління розвитком системи прикордонної безпеки / Д. А. Купрієнко // Наука і оборона. – 2016. – № 2. – С. 11-16.
3. Литвин М. М. Науково-методологічне забезпечення поетапного реформування системи охорони державного кордону: монографія / М. М. Литвин. – Хмельницький: Видавництво НАДПСУ, 2009.
4. Стратегія розвитку Державної прикордонної служби України до 2020 року, схвалена розпорядженням КМУ від 23.11.2015 р. № 1189-р.
5. Про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами – з другого боку: угода від 27 червня 2014 року. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/984_011/paran2820#n2820.
6. Про виключну (морську) економічну зону України: закон України // Відомості Верховної Ради України – 1995. – № 21. – ст. 152.
7. Про державний кордон України: закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 2. – С. 5.
8. Про Державну прикордонну службу України: закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 27. – С. 208.
9. Про основи національної безпеки України: закон України // Відомості Верховної ради України. – 2003. – № 39. – ст. 351.
10. Про схвалення Концепції інтегрованого управління кордонами: розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 1149-р // Офіційний вісник України. – 2015. – № 90. – ст. 126.

REFERENCES

1. Kabachynsky, M.I. (2006). Stanovlennia ta rozbudova Prykordonnykh viisk Ukrainy v 1991-2003 rr.: istorychnyi aspekt [Formation and development of the Border Guard Troops of Ukraine in 1991-2003: historical aspect]. *Doctor's thesis*. Chernivtsi: Y. Fedkovych Chernivtsi National University [in Ukrainian].
2. Kuprienko, D.A. (2016). Metod upravlinnia rozvytkom systemy prykordonnoi bezpeky [The method of management of the development of the system of border security]. *Science and defense*, 2, 11-16 [in Ukrainian].
3. Lytvyn, M.M. (2009). *Naukovo-metodolohichne zabezpechennia poetapnoho reformuvannia systemy okhorony derzhavnoho kordonu: monohrafiia* [Scientific and methodological support of the phased reformation of the state border protection system]. Khmelnytsky: Publishing House, NADPSU [in Ukrainian].
4. *Stratehiia rozvytku Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy do 2020 roku, skhvalena rozporiadzhenniam KMU vid 23.11.2015 r. № 1189-r.* [Strategy of development of the State Border Guard Service of Ukraine until 2020, approved by the CMU from 23.11.2015, № 1189-p] [in Ukrainian].
5. *Pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odnogo boku, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnyimi derzhavamychlenamy – z drugoho boku: uhoda vid 27 chervnia 2014 roku* [An agreement on association between Ukraine, from one side, and European Union, European commonwealth on nuclear power and their member states, from the other side, from June, 27, 2014]. Retrieved from: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/984_011/paran2820#n2820 [in Ukrainian].

6. Pro vykliuchnu (morsku) ekonomichnu zonu Ukrainy: zakon Ukrainy [The Law of Ukraine on the Exclusive (Marine) Economic Zone of Ukraine]. (1995). *News of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 21, 152 [in Ukrainian].
7. Pro derzhavnyi kordon Ukrainy: zakon Ukrainy [The Law of Ukraine on the State Border of Ukraine]. (1992). *News of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 2, 5 [in Ukrainian].
8. Pro Derzhavnu prykordonnu sluzhbu Ukrainy: zakon Ukrainy [The Law of Ukraine on the State Border Guard Service of Ukraine]. (2003). *News of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 27, 208 [in Ukrainian].
9. Pro osnovy natsionalnoi bezpeky Ukrainy: zakon Ukrainy [The Law of Ukraine on the Fundamentals of National Security of Ukraine]. (2003). *News of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 39, 351 [in Ukrainian].
10. Pro skhvalennia Kontseptsii intehrovanoho upravlinnia kordonamy: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 28 zhovtnia 2015 r. № 1149-r [On approval of the Integrated Border Management Concept: order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of October, 28, 2015 № 1149-p]. (2015). *Official bulletine of Ukraine*, 90, 126 [in Ukrainian].

Магась Геннадій Анатолійович

Кандидат наук з державного управління, начальник кафедри оперативного мистецтва Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького 29000, м. Хмельницький, вул. Шевченка, 46

Mahas Hennadii A.

Ph.D. in State Administration, chief of the operative art department
Bohdan Khmelnytskyi National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine
46, Shevchenko Str, Khmelnytskyi, 29000, Ukraine

ORCID ID 0000-0002-2769-9718 Email: magas-xm@ukr.net

Цитування: Магась Г. А. Ретроспективний аналіз прикордонної політики по забезпеченню недоторканності державного кордону України / Г. А. Магась // Аспекти публічного управління. – 2018. – Т. 6. – № 1-2. – С. 31-36.

Citation: Mahas, H.A. (2018). Retrospektyvnyi analiz prykordonnoi polityky po zabezpechenniu nedotorkannosti derzhavnoho kordonu Ukrainy [Retrospective analysis of the border guard policy on providing integrity of the state border of Ukraine]. *Aspects of public administration*, 6 (1-2), 31-36.

Стаття надійшла / Article arrived: 10.01.2018

Схвалено до друку / Accepted: 15.01.2018